

SAHARI SILTALA
TEEMU KESKISARJA
KUN NIIN
PERKELEESTI
SAHAA
KOPRAN SAHASUVUN HISTORIA

Siltala

**Kun niin
perkeleesti
sahaa**

**Kun niin
perkeleesti
sahaa**

*Kopran
sahasuvun
historia*

© Sakari Siltala & Teemu Keskisarja 2021

Graafinen suunnittelu: Matti Berg

Kuvatoimitus: Kaisa Kautto

ISBN: 978- 952-234-897-5

4. painos

Painettu EU:ssa

Sisällys

Silmäpuoli sirkkelimies → 1964	10
Juuret Vuoksen ja Mato-ojan törmässä	12
Pirtukauppias	16
Jäähyväiset Valkjärvelle	20
Pahasuon kotoutus	25
Teutorin teollisuus	29
Armoton sukupolvenvaihdos	34
Suursahureiksi 1965 → 1981	38
Mitenkä puu halkeaa	40
Suomen suurin putki	46
Leipä palaa	57
Sota ja rauha 1982 → 1988	60
Pohjamysterit	62
Susilauma	69
Hakesota	74
”Ainoa sahakauppa josta myyjä sai rahaa”	81
Versowoodin versot 1989 → 2004	90
Karjalan kolli	92
Syvä kaapaisu	97
Suhdannesahuri tienaa taas	104
Sirkkelin silpomat	109

Auki taivas tai sahuri.....	113
Nollalähtöjä	119
Heinolan ajatollah	123
Versowoodin valtakunta	131
Veljessota 2005 →	136
Heinäsiirkat.....	138
Rahantekolaitos.....	140
Roihusta roihuun.....	144
Kuolleen aivokäyrä.....	148
Ampiaiset	152
Onnellisten maa	155
”Tehdäänköhän me mitään”	157
Taseet tiukalla	159
Viimeinen viilto.....	162
Musta hevonen.....	164
Masokistin luonne.....	167
PURUJA TASKUSSA.....	172
LÄHTEET	180
KUVALÄHTEET	187
VIITTEET	188
HENKILÖHAKEMISTO.....	196

Lukijalle

*”Tappiota tulee
joka kuutiolta,
mutta kun niin
perkeleesti sahaa,
jotain jää viivan alle.”*

Arto Merisaloa ei tunneta sahurina, mutta jos hän käärii hihaa, näkyy todiste: hauis on repeytynyt sirkkelin teriin aikoinaan kesätöissä. Merisalo on kotoisin Ruovedeltä, seitsemän sahan pitäjämästä. Edellä siteerattu mietelmä on yleispätevä. Sen allekirjoittaisi kuka hyvänsä alan yrittäjä. Myös Koprät, joiden menestys alkoi naapurikunnasta Juupajoelta.

Sahaaminen on raatelevaa hommaa, taloudellisestikin. Vaara vetää puoleensa. Känsiä, kolhuja ja viiltoja tulee. Joskus veri roiskuu ja firman sisuskaluissa kouristelee. Tappioita ja turskaa ei välttä kukaan vuosikymmenten varrella. Konkelot kaatuvat niskaan. Hyvänäkin päivänä konkurssi väijyy seuraavan ryteikön takana. Ruoveden kaikki seitsemän vientisahaa ovat jo edesmenneet.

Koprien tarina kulkee vaikeuksista voittoon, uusiin vaikeuksiin ja verrattain vahvaan loppu- tai väliaikatulokseen vuonna 2021. Koprasta tuli Suomen suurimpia yksityisiä sahurereita. Miten ja miksi? Paitsi yrityshistorian kehikkoa, tahtoimme tutkia tahtojen taistelua.

Joitain osavastauksia antoivat arkistot ja sanomalehdet. Sahureiden kulttuuri ei kuitenkaan ole kovin kirjallista. Pöytäkirjoista on turha etsiä lihaa ja verta ja kovien päätösten perimmäisiä motiiveja. Siksi rakensimme tämän kirjan etupäässä haastatteluista. Yllättävänkin juoheasti suostuivat haastattelupyynnöihimme kymmenet näkijät, tekijät, kokijat ja muistajat. Suurkiitokset kaikille tietolähteille!

Kukaan ei tilannut meiltä sileäksi hiottuja ja kiiltäväksi lakattuja puuveistoksia. Tuskin edes osaisimme sellaisia kyhätä historioitsijan työkaluilla. Lähdepojan takia tutkimusotteemme on miehet kertovat -tyyppinen. Muistikuvia olemme parhaan kykymme mukaan viiltäneet lähdekritiikillä.

”Kun niin perkeleesti sahaa...” oli Keijo ja Tenho Kopran sekä muiden yrittäjäpolvien kirjoittamaton ja ääneen lausumaton strategia. Historioitsijoina meitä mietitytti sahaamisen ihanuus ja kurjuus – pakkomielle, joka pitää sahurereita otteessaan. Toivon mukaan siitä tallentui tähän kirjaan jotain ylisukupolvista ja ajankestävää.

Sahateollisuuden suhdanteiden kannalta ihmeen suloisena
suvena 2021 / *Sakari Siltala & Teemu Kesksisarja*

*”Sirkkeli selässä hän kiersi
asutukselta asutukselle ja
metsästä metsään, kokosi
osaset paikan päällä, sahasi
sahattavansa ja jatkoi
seuraavaan kohteeseen
ja sitä seuraavaan.”*

— JUUPAJOKILAISTEN MUISTITIETOA
TEUTORI KOPRASTA

*Teodor ”Teutori” Kopra puunkaadossa nuoremman veljensä
Arvin kanssa Ähtärin Myllymäellä. Teutori kuvassa oikealla.*

**Silmäpuoli
sirkkelimies**

→1964

Juuret Vuoksen ja Mato-ojan törmissä

Koprat ovat Kannaksen kanta-asukkaita, ikävanhaa äyrämöissukua Vuoksen varsilta. Enimmät esi-isät olivat talonpoikia, jotkut sotilaita, siitä rinnakkaisnimi Rautakoura. Kun sukutauluja on satoja, löytyy väkisinkin toisenlaista rautaa käytelleitä käsityöläisiä ja kauppiaita. Se ei vielä todista ylimuistoisesta yrittäjähengestä.

Yhdessä sukuhaarassa sahausgeeni kuitenkin mutatoitui esiin ihmeen varhain – jo silloin kun teollisuutta oli hädin tuskin keksittykään. Juho Kopra ja hänen poikansa Sakari olivat 1800-luvulla Valkjärven Puustinlahdessa eli Pasurissa ”kyläsahanhoitajia”, käsi- ja vesivoimalla pyörivän laitoksen nokkamiehiä.¹

Voiko ”sahaamisen himo” periytyä sukupolvesta toiseen? Kyllä, väittävät eräät veteraanit. Sahamiesten vaatteet, aatteet, koneet ja pääomat muuttuvat, mutta jokin pysyy samana tuoreen purun hajussa, tugin halkeamisen äänessä ja siinä kokemuksessa, että näinpä metsä muuttuu laudoiksi – jotka toivon mukaan käyvät kaupaksi ennen piloille sinistymistä.

Kolmas sahailevainen polvi, Matti Sakarinpoika Kopra (s. 1869) peri isältään neljäsosan maatilasta ja lunasti myöhemmin sisaruksensa ulos. Kannaksen rintamaat olivat pienviljelijäin tilkkutäkkiä. Kopra-suvulle kuului muun muassa Sakarila, jossa oli muutama hehtaari peltoa ja kolme pienehköä metsäpalstaa. Maa

oli ”multavuodeltaan keskinkertaista” ja kivetöntä. Siitä ei irronnut kummoista elantoa isolle porukalle.²

Matti Kopra pyöritti monialayritystä. Hänellä oli karjaa, omenapuita, mehiläisiä, puusepänerastas ja paja. Kaksi viimeksi mainittua eivät olleet pelkkää näpräystä kotitarpeeseen. Sanonta ”seppä syö selvän leivän” päti Matti Kopraan.

Valkjärvi oli seppiä pitävä, ominaispiirteenään ”ajokaluteollisuus”. Yrittäjähengen vaikutti lahjoitusmaajärjestelmä. Aatelin ja virkaeliitin hoveille lahjoitetut ja orjuutetut valkjärveläiset eivät 1700–1800-luvulla omistaneet isiensä peltoja eivätkä itse hyötyneet maatyöstänsä. Elämänlaatu koheni vain yritteliäisyydellä. Peräti 300 perhekuntaa työsti 1900-luvun alussa kärryjä, rekiä ja kiesejä sekä niiden monituisia osasia, kuten jalaksia, pyöriä, vuorauksia, toppauksia ja rauta-akseleita.³ Vähintään muutama Kopra-suvun jäsen valmisti Oravaniemessä työrekiä ja erikoisempaa sarvipäämallia, jonka tunnisti keulaosan korkeista telineistä.⁴

Koprien sahailu alkoi vuolaan Vuoksen tuntumasta, Myllylammesta laskevasta Myllyojasta eli Mato-ojasta, jolla pyöri saha ja mylly.

Ajokaluille oli suunnaton lähimarkkina. Keski-Kannakselta oli helppo ”käydä kaupoilla” Pietarissa. Sinne kuhisi alituinen ”muurahaisvaellus”. Sepät veivät pajan tuotteiden lisäksi mai-toa itse tehdyissä puukannuissa ja toivat niinisäkeissä kivihiiliä, joita raudan maksimikuumennus vaati puuhiilen sijaan.⁵ Myös Viipuriin oli paljon asiallista ja hiukan asiatonta menoa. Kopran miehistä, niin kuin naapureistakin, kerroiltiin, että vaikka ahjoja ja tahkoja riitti kotipuolella, he mieluummin teroittivat poriaan viikon putkeen kaupungin humussa ja sumussa.

Valkjärven metsäteollisuus orasti synergiasta viljamylyihin. Saman vesivoiman varressa sopu antoi sijaa kahdelle. Valkjärveläiset ”rättimiehet” rahdinajossa ympäri maata näkivät yhtä ja toista ja kertoivat helponlaisista menetelmistä kotiseudulla. Kun valtio lunasti lahjoitusmaat, talonpojat vapautuivat myymään metsää. Sahoja syntyi 1900-luvun alussa kuin tyhjästä toistakymmentä Valkjärven pitäjään ja Puustinlahden kyläänkin kaksi.⁶

Nämä kuuluivat yleensä teollisuustilaston alasarjaan ”mitätömät sahat”. Mitään valtakunnallisen tason tilastoitavaa ei ollut. Laitokset kävivät lähinnä paikallisten talokkaiden tarpeiksi ja kiireisimpänä maatyöaikana touko-syyskuussa eivät ollenkaan. Lautaa ja kattopäreitä meni lähistön rakennustyömaalle. Perheen ja kylän toimeliaisuuden kannalta tämä ei ollut mitätöntä.⁷

Tyypillinen pikkusaha oli keväällä 1917 vaihtamassa omistajaa Puustinlahdessa. Lehti-ilmoituksen mukaan ”huomattuja etuja” olivat sijainti parin kilometrin päässä Oravaniemen laiturista ja Vuoksen ylityspaikasta, vesiturpiini, sirkkelisaha ja uudet kivet. Ilmeisesti maailmansotaan ja Venäjän maaliskuun vallankumoukseen liittyneiden suhdannehäiriöiden takia koko komeus lepäili ”nykyään epäkunnossa”.⁸

Valkjärveläisistä kaksi kolmasosaa eli vielä 1920–1930-luvuilla maataloudesta, mutta suhdeluku ei kerro kaikkea. Isännillä oli vanhastaan sivuelinkeinonsa. Kun Pietari eli Leningrad sulkeutui, yrittäjät joutuivat katsomaan länteen. Ajokaluja myytiin jonkin aikaa Kurkijoen ja Sortavalan markkinoilla. Autoistuminen jo pudotti menekkiä. Valkjärveläiset kehittivät tilalle höyläämää,

puusepäntehdasta ynnä muuta. Vesisahat olivat katoavaa kansanperinnettä, kun sähkö ja polttomoottori yleistyivät. Lähin suursaha oli Vuoksen muuttaman mutkan takana Äyräpäässä A. Ahlström Osakeyhtiön Pölläkkälä. Siellä Koprakin tekivät toisinaan töitä ja omaksuivat teknillistä oppia.

Teodor eli Teutori⁹ Matinpoika Kopra syntyi vuonna 1906 Puustinlahdessa. Hän oli seitsemänneksi vanhin 11-lapsisessa perheessä (osa menehtyi vauvaiässä).¹⁰ Teutori katsoi poikaisena Matti-isän työtä sepänpajassa ja sai kivensirun toiseen silmäänsä, joka sokeutui.¹¹

Ei tiedetä, miten vamma vaikutti hänen ammatinvalintaansa, vai vaikutti mitenkään. Teutori kävi kansakoulun ja etsi sitten uomiaan työmiehenä ja yrittäjänä. Tilattomia maalaisia oli maisemissa liikaa. Kaksi Teutorin isoveljeä muutti Amerikkaan. Sukua kulkeutui myös Neuvostoliittoon ja tuhoutui Stalinin puhdistuksissa.¹²

Mahtavan Vuoksen tuntumassa oli Myllylampi, josta laski pikkuinen Myllyoja eli Mato-oja. Padottu, kesy voimanlähde pyöritteli erään Matti Laukkasen myllyä ja Koprien sahaa. Teutori hankki myös ikioman siirrettävän sirkkelin. Hänellä oli 1930-luvulla jonkinlaista vuokraussahatoimintaa pienessä mitassa. Niin kuin isänsä ja isoisänsä, Teutori teki aina muitakin hommia. Siinä ja siinä saattoiko häntä sanoa sahamieheksi vielä ennen sotia. Kopralla oli turha etsiä liikemiesmatrikkeleista ja teollisuuden kuvastoista.

Kopran perhettä. Keskellä isä Matti ja äiti Anna, takana Amerikkaan muuttaneet vanhemmat veljet Väinö ja Viljami, vasemmalla Teodor, keskellä Eino, oikealla Saimi.

Teodor Kopran vaimon Esterin veli Eino Tanninen haavoittui sodassa vaikeasti ja menetti toisen silmänsä.

Kirkonkirjoissa Teutorin titte-
linä pysyi talollisen poika.

Pirtukauppias

Tästä elämänvaiheesta ei juuri löydy lähteitä, sillä 1920–1930-luvun kirjeet – jos niitä olikaan – katosivat sodissa tykkäänään. Se arkistoista paljastuu, että Teutori eli kolmekymmppisenä poikamiehenä levotonta elämää.

Vuonna 1933 hän sai pikkusakon puukon kannosta julkisella paikalla. Tapaus meni oikeuteen isommasta syystä, tappelun ja virkavallalle niskoittelun takia.¹³ Teutori pääsi vähällä, mutta koki silti mielestään vääryyttä. Liitettäköön

tähän kirjaan valitus tuomiosta, koska se on ainoa omakätinen teksti, joka Teutorilta on ennen sotia säilynyt.

Muolaan pitäjän kärjäkunnan kihlakunnanoikeudelle. Sen johdosta, että on vaadittu puukon kantamisesta juhla eli iltamatilaisuudessa nimittäin Kuusaan palokunnan talolla.

Niin saan kunnioittaen selvitykseni tueksi lausua seuraavaa. Että en ollut kyseessä olevissa iltamissa, vaan Pölläkkälästä kotimatalla johtavaa tietä myöten jossa palokunnan talo sijaitsee ollen jo satametriä olevan talosta sivutse, kun sattui vastaani eräitä tuttaviamme joten menimme läheiseen tienvieressä olevaan santakuopan reunustalle juttelemaan, ja siinä jonkun ajan keskusteltuamme saapui siihen yksi virkapukuinen mies tehden tarkastuksen jokaiselle, joten minulla sattui olemaan puukko mukana jota en pitäminään kiellettyinä matkustaissani, niin ottaen

Kopran sahasuvun historia

LASTUT LENTÄVÄT JA PURUT PÖLLYÄVÄT sahasuvun tarinassa. Koprat ovat kotoisin Valkjärveltä Vuoksen varrelta. Heidän yrityksensä käynnistyi 1930-luvulla pikkuisesta sahailesta ja pirtukaupasta. Sota vei Koprilta kaiken kahteen kertaan. Evakkoina he kotoutuivat Juupajoelle viheliäisiin oloihin. Uusi elämä alkoi ”seläsäkannettavalla” sirkkelillä.

Sahurin elintila oli ahdas integraattien ja metsäjättien paineessa. Vastuksia koitui suhdanteiden aallokosta ja tulipaloista. Heikompia ja huono-onnisempia sahoja kaatui vierestä kuin vesakkoa. Koprat tekivät jotain oikein tehdashallissa, metsässä ja neuvottelukabineteissa. Kolmen sukupolven työ, taistelu ja ”sahaamisen himo” tuottivat tulosta. Koprista tuli Suomenmaan suurimpia yksityisiä sahureita.

Kun niin perkeleesti sahaa kertoo kansantaloudelle keskeisestä ”aurionlaskun alasta”, johon päivä paistaa vastoin ennustuksia. Historioitsijat **Sakari Siltala** ja **Teemu Keskisarja** katsovat psykologisella silmällä perheyritystä, jota jäsentenväliset riidat repivät.

9

789522

348975